

Душан ФУНДИЋ*

СУПАРНИШТВО АУСТРОУГАРСКЕ И ЦРНЕ ГОРЕ У СЕВЕРНОЈ АЛБАНИЈИ КРАЈЕМ 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА¹

ABSTRACT: *The paper explores the rivalry between the Principality of Montenegro and Austria-Hungary in northern Albania. The rivalry in Malësia e Madhe inhabited by the Hoti, Gruda, Kelmendi, Kastrati and Shkreli tribes who inhabited the areas along the Ottoman-Montenegro border was especially investigated. Based primarily on Austro-Hungarian sources, it presents the views of the diplomacy of the Dual Monarchy on the Montenegrin plans as well as the formation of a counter policy that was supposed to prevent the influence of Cetinje and Prince Nikola Petrović-Njegoš on the neighbouring Albanian communities. These Austro-Hungarian plans are analysed, in the first place, on the reports of the consuls in Shkodër. The relationship between Montenegro and the Malësori was seen as undesirable by Vienna and dangerous due to the predicted emergence of an autonomous Albania with Shkodër within its borders, which decision-makers in Austria-Hungary viewed as a necessary precondition for the sustainability of the future state and its own influence in it.*

KEYWORD: *Principality of Montenegro, Austria-Hungary, Northern Albania, Malësia e Madhe.*

Северна Албанија као предмет интереса Црне Горе и Аустроугарске

Област северне Албаније која се током последњих деценија 19. века налазила у оквиру Скадарског вилаета као административне једи-

* Аутор је научни сарадник у Балканолошком институту САНУ, Београд.

¹ Рад је настао као резултат рада у Балканолошком институту САНУ који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број: 451-03-47/2023-01 од 17. 1. 2023.

нице Османског царства, била је, између осталог, предмет претензија Аустроугарске и Црне Горе. Посебно важан подстицај активним политикама две стране била је чињеница да се од краја 19. века све више ширила идеја о албанској аутономији. Из угла интереса црногорске државе после аустроугарске окупације Босне и Херцеговине (1878), то би у потпуности онемогућило иоле значајно територијално проширење ка истоку јер би се нова албанска држава нашла под непосредним утицајем Аустроугарске.²

Северна Албанија несумњиво је крајем 19. века посматрана као део интересне сфере Црне Горе у Османском царству, примера ради, током разговора српске и црногорске владе 1897.³ Две земље повезивао је заједнички интерес у остваривању будућих проширења државних граница. Србији је била потребна црногорска подршка наспрам спорова са Бугарском у Македонији, а Црној Гори српско разумевање за проширење у Новопазарском санџаку, Метохији и северној Албанији.⁴ Сасвим у том духу, у разговорима са италијанским послаником на Цетињу крајем претходне, 1896, књаз Никола Петровић Његош је истакао претензије на „читаву Горњу Албанију и знатан дио Косовског вилајета“.⁵ Током истог разговора, црногорски владар посебно је истакао да је Црна Гора сада са три стране опкољена Аустроугарском и да би даље ширење Двојне монархије „угрозило њену независност.“⁶

Црногорски страхови нису били без основа јер су у исто време у Бечу настајали планови за обезбеђивање превладавајућег утицаја у албанским крајевима.⁷ У најкраћим оквирима, политика настала крајем

² За овакав поглед црногорских власти, в. М. Војводић, *Скадарска криза 1913. године*, Београд, 1970, 21; О новом положају Црне Горе после 1878. године и економској зависности од Аустроугарске, В. Вујовић, *Црна Гора и Француска 1860–1914*, Цетиње, 1970, 292.

³ Н. Ражнатовић, Посјета књаза Николе Београду, 1896. и краља Александра Цетињу 1897. године, *Историјски записи*, 25/3 (1968), 221; М. Војводић, Пројекат споразума између Србије и Црне горе из маја 1897. године, *Историјски гласник*, 1-2, (1970), 133–143.

⁴ М. Војводић, *Србија у међународним односима крајем XIX и почетком XX века*, Београд, 1988, 77–80.

⁵ Ђ. П. Пејовић, *Политика Црне Горе у Затарју и Горњем Полимљу*, Титоград, 1973, 29; Аустроугарски конзули пажљиво су пратили црногорске активности и у Косовском вилајету, посебно у граничним областима Пећи и Ђаковице, в. *Politik und Gesellschaft im Vilayet Kosovo und im serbisch beherrschten Kosovo 1870–1914. Berichte der österreichisch-ungarischen Konsuln aus dem zentralen Balkan*, Band 2, Oliver Jens Schmitt und Eva Anne Frantz (Hg.) unter Mitarbeit von Sven Mörsdorf, Wien, 2020, Nr. 127, 132.

⁶ Д. Л. Бакић, *Политика Црне Горе према Османском царству од Берлинског конгреса до Првог светског рата* (необјављена докторска дисертација), Београд, 2017, 300.

⁷ F. Hauptmann, Uloga zajedničkog Ministarstva finansija u formiranju austrougarske politike prema Albaniji uoči Kretske krize, *Radovi Filozofskog Fakulteta u Sarajevu* 4 (1966–1967),

1896. на састанцима под председавањем министра спољних послова Агенора фон Голуховског и са веома значајним учешћем министра финансија и управитеља Босне и Херцеговине Бенјамина фон Калаја, подразумевала је образовање аутономне Албаније која би на челу имала страног принца и налазила се под аустроугарским протекторатом.⁸

Тако замишљену Албанију доносиоци одлука у Бечу видели су као „клин“ забијен између Србије и Црне Горе, а уз то и као учинковит начин сузбијања интереса званичног савезника, Краљевине Италије на источној обали Јадранског мора.⁹ За значај ових планова по интересе Црне Горе посебно је важан био закључак Бенјамина Калаја како би се у сврху подршке албанском становништву на османско-црногорској граници требало приступити подели оружја и муниције, да би расло њихово поверење у Аустроугарску као велику силу-заштитницу.¹⁰ Уз то, планирана северна граница албанске државе била је, у овим замислима аустроугарских државника, смештена на већ постојећој граници са Црном Гором, што је значило да црногорски књаз Никола не би могао да рачуна на било какве амбиције ка Скадру, па ни у пограничним подручјима северне Албаније.¹¹

Пре разматрања односа према Црној Гори важно је истаћи да је првенствени интерес аустроугарске спољне политике било сузбијање утицаја Италије и страха да би италијанско заузимање албанских лука значило поморско „затварање“ Аустроугарске.¹² Део северне Албаније у

35–45; Н. Kapidžić, Pripreme za austrougarsko prodiranje u albansko etničko područje iz Novopazarskog sandžaka 1896. godine, *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu* 6 (1970–1971), 415–430; Д. Фундић, *Аустроугарска и настанак Албаније (1896–1914)*, Београд, 2021, 62–72.

⁸ F. R. Bridge, *The Habsburg Monarchy among the Great Powers 1815–1918*, New York, 1990, 219.

⁹ M. Behnen, *Rüstung, Sicherheit, Dreibund und Informeller Imperialismus 1900–1908*, Tübingen, 1985, 361.

¹⁰ Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv (даље: HHStA) Politisches Archiv (даље: PA) I 473, Protokoll der am 17. November 1896 unter dem Vorsitz des Ministers des Aeußern Grafen Goluchowski stattgefundenen vertraulichen Besprechung, betreffen die Einleitung einer energischen Action i Albanien.

¹¹ HHStA PA I 473, Protokoll der am 8. Dezember 1896 unter dem Vorsitz des Minister des Aeußern Grafen Goluchowski stattgefundenen zweiten vertraulichen Besprechung betreffen unsere Action in Albanien. Наредне године, током трајања Критске кризе и Грчко-османског рата разменом нота у мају 1897. године аустроугарска страна предложила је руској да се у случају распада Османског царства формира Албанија између Скадарског језера и Јањине у Епиру „са довољним проширењима ка истоку“, *Balkanski ugovorni odnosi 1876–1996*, I (1876–1918), прir. М. Stojković, Београд, 1998, В. док. 72.

¹² Видети карактеристично разматрање Бенјамина Калаја у овом правцу из јануара 1897. на седници Крунског савета, *Die Ministerratsprotokolle Österreichs und der Österreichisch-Ungarischen Monarchie 1848–1918*, Serie 2, *Die Protokolle des*

којој је долазило до непосредног сукоба црногорских и аустроугарских интереса била је област Велике Малесије, насељене албанским племенима која су често „живела готово аутономно“ уз црногорску границу. Област су чиниле заједнице Хота, Груда, Кељмендија (Клименти), Кастрата и Шкреља подељених на барјаке. Скадар је са својих тридесетак хиљада становника (од чега око две трећине муслимана) и са већинским римокатоличким залеђем био несумњиво средиште области и крајњи стратешки циљ Црне Горе, али и замишљени камен темељац аустроугарске политике у Албанији.¹³

Велика Малесија као гранично подручје

Поменута племена, заједно са осталим Малисорима северне Албаније дуговала су свој посебан положај особеним планинским и тешко приступачним земљама које су насељавали, па је државна управа сразмерно ретко могла да оствари одређене прерогативе своје власти попут наплате пореза.¹⁴ Њихови предводници су у својим рукама држали и питања регрутације, па су тако северноалбанска племена учествовала у војним походима Османског царства, чије су власти од почетка Танзимата (1839) а нарочито од друге половине 19. века, настојале да ограниче или укину њихове повластице, што је водило затегнутим односима који су отварали могућности уплива великих сила или суседних држава.¹⁵

Малисори су такве околности користили како би преговорима, уступцима, оружаним сукобима или побунама очували своја посебна права.¹⁶ Такав однос Малисора према својим правима и положају у ок-

gemeinsamen Ministerrates der Österreichisch–Ungarischen Monarchie 1867–1918, Bd. 5, 1896–1907, бер. von É. Somogyi, Budapest, 1991, Nr. 8; О аустро-италијанском супарништву, В. Н. Afflerbach, *Der Dreibund. Europäische Großmacht- und Allianzpolitik vor dem Ersten Weltkrieg*. Wien, 2002, 495.

¹³ N. Klejer, *O poreklu albanskog nacionalizma: rađanje većinski muslimanske nacije u Evropi*, Novi Sad, 2022, 60–61. После 1878. године и промене граница црногорске власти су оствариле непосредне и блиске везе са бројним скадарским трговачким породицама, што је доприносило економској повезаности две стране и увећавало значај Скадра за Црну Гору, В. I. Blumi, *Reinstating the Ottomans: Alternative Balkan Modernities, 1800–1912*, New York, 2011, 142.

¹⁴ K. Kaser, *Hirten, Kämpfer, Stammeshelden: ursprünge und gegenwart des balkanischen patriarchats*, Wien, 1992, 164–171.

¹⁵ За питања османских реформи у северној Албанији, упореди: М. Reinkowski, *Die Dinge der Ordnung. Eine vergleichende Untersuchung über die osmanische Reformpolitik im 19. Jahrhundert*, München, 2005.

¹⁶ I. Blumi, Contesting the edges of the Ottoman Empire: Rethinking Ethnic and sectarian Boundaries in the Malesore 1878–1912, *International Journal of Middle Eastern Studies* 35 (2003), 238–240.

виру Османског царства, али и будућој могућности, наилазио је и на неразумевање аустроугарских представника. Зато су их често означавали као склоне „партикуларистичким“ интересима, сличне „швајцарским сељацима“ који остварење своје аутономије виде у отпору страном утицају. Овај поглед открива малисорску склоност да се одупру утицају било које суседне државе, или велике силе, као и да нису били ради да своја самоуправна права уступе ни некој великој сили, па ни османској империји коју су већ морали да подносе. Малисорска прилагодљивост и тражење предности између супротстављених интереса страних држава и османских власти доносила је и значајан ризик. Између осталог, није било ретко да се под оптужбама за шпијунажу приступи погубљењима појединаца, а у најтежим случајевима и до жандармеријских и војних експедиција османских власти.¹⁷

Аустроугарски конзул у Скадру, Теодор Ипен, посебно је означавао Велику Малесију као простор без аустроугарској утицаја, у првом реду због црногорског присуства, због чега је и он сам био дочекиван као шпијун. Ипен се жалио и да становници Велике Малесије ретко посећују Скадар, а самим тим и аустроугарски конзулат, па је са њима тешко успоставити одговарајуће односе.¹⁸ С обзиром на то да је Скадарски вилајет био насељен албанским муслиманским и римокатоличким становништвом, Ипен је посебно страховао од могућности да се због „неразумног понашања“ османских власти римокатоличка племена окрену Црној Гори.¹⁹ Као посебну предност Црне Горе посматрао је симпатије које су према Марку Миљанову гајили у племенима Шкрелја, Кастрата, Хота, Груда и Кељмендија.²⁰

Релативно повољни односи црногорских власти са граничним римокатоличким племенима имале су своју предисторију у времену Велике источне кризе и сада већ временски удаљеног краја отворених сукоба до којих је долазило током периода разграничења Црне Горе и Османског царства. Тако су почетком 1883. представници племена Груда тражили да постану део Црне Горе, или да на своју територију приме јединице црногорске војске.²¹ Посебан подстицај интересима Црне Горе

¹⁷ Опширније, в. Д. Фундић, *н. д.*, 107–108, 112–113.

¹⁸ ННStA PA XXXVIII 417, Nr. 33B, Ипен – Голуховски, Скадар, 17. 8. 1898.

¹⁹ ННStA PA XII Kt. 300, Nr. 18, Ипен – Голуховски, Скадар, 1. 6. 1897.

²⁰ ННStA PA XII Kt. 300, Nr. 35, Ипен – Голуховски, Скадар 20. 8. 1897. Наклоност албанских племена црногорском владару тумачена често новчаним средствима која су стизала са Цетиња, иако је и сама Аустроугарска на значајно вишем нивоу користила исти начин приближавања главарима, в. ННStA PA XII Kt. 417, Nr. 33B, Ипен – Голуховски, Скадар, 17. 08. 1898.

²¹ Ж. М. Андријашевић, Неки подаци о заграничној политици Црне Горе (1878-1912), *Историјски записи* 76/1-4 (2003), 18.

у северној Албанији био је успех у поновном отварању њеног конзулата у Скадру.²²

Аустроугарски представници имали су у Скадарском вилајету три основна правца политике: придобијање и заштите интереса најбројнијег римокатоличког племена, Мирдита; протеривање црногорског утицаја из Велике Малесије и спречавање османске власти да изврши централизацију и наруши права албанских заједница.²³ Сматрало се да је црногорски утицај посебно раширен у областима Груда, Хота и Кастрата, као и да је мало вероватно да би црногорска војска наишла на отпор у случају напредовања у том правцу.²⁴ Црногорска пропаганда била је пре свега усмерена ка идеји да ће у будућности Никола Петровић постати господар њихових земаља.²⁵ У ту сврху књаз Никола је угледницима у Малесији често додељивао, поред финансијске помоћи, различито ордење, церемонијално оружје, официрске чинове и помагао школовање њихове деце.²⁶

Последње године 19. века биле су додатни извор пограничних криза с обзиром на опадање производње житарица, што је доводило до честих обрачуна током предузимања или спречавања пљачки на османско-црногорској граници.²⁷ Посебне тешкоће постојале су још од разграничење Османског царства и Црне Горе у годинама после Берлинског конгреса и Албанске лиге (1878–1881), када је у више наврата долазило до пресецања имања и пашњака малисорских племена новоуспостављеним границама.²⁸ Наведена, и слична питања остаће отворена

²² N. Zečević, *Diplomatska aktivnost crnogorskog poslanika Mitra Bakića u Carigradu od 1890. do 1903. godine, Zbornik radova. Spoljna politika Crne Gore – Istorija i savremenost*, Z. Stojanović (ur.), Podgorica, 2019, 242–243.

²³ Д. Фундић, *н. д.*, 108.

²⁴ ННStA PA XII Kt. 300, Nr. 35, Ипен – Голуховски, Скадар, 20. 8. 1897; ННStA PA XII Kt. 303, Nr. 42е, Ипен – Голуховски, Скадар, 19. 10. 1898.

²⁵ ННStA PA XII Kt. 303, Nr. 44А–В, Ипен – Голуховски, Скадар, 2. 11. 1899.

²⁶ Д. Л. Бакић, *н. д.*, 303. Истоветан приступ, са посебним нагласком на даровање пушака које је било посматрано као израз поштовања, примењивали су и аустроугарски конзули, в. ННStA PA XIV Kt. 24, Nr. 33, Ипен – Голуховски, Скадар, 10. 08. 1899.

²⁷ I. Blumi, *Thwarting the Ottoman Empire: Smuggling through the Empire's New Frontiers in Yemen and Albania, 1878–1910, Ottoman Borderlands: Issues, Personalities and Political Changes*, K. H. Karpat and R. W. Zens (eds.), Madison, 2003, 269. Аустроугарски конзули су током наведеног периода изводили акције дељења бесплатног кукуруза гладним албанским племенима са намером да тако прошире свој утицај, в. примере ННStA PA XII Kt. 303, Nr. 39, Ипен – Голуховски, Скадар, 27. 0 1898; ННStA PA XIV Kt. 14, Nr. 169.а–b, Ипен – Голуховски, Скадар, 20. 04. 1899; *Исто*, Nr. 47/2, Квјатковски – Голуховски, Драч, 09. 03. 1901; Подухват је поновљен и 1903: *Исто*, Nr. 35, Квјатковски – Голуховски, Драч, 31. 3. 1903.

²⁸ Н. Ражнатовић, *Разграничење Црне Горе и Турске (1883–1887), Историјски записи 2* (1995), 11–12; Сукоби на османско-црногорској граници били су чести и у другим облас-

и предмет трвења праћених граничним сукобима све до настанка албанске државе и разграничења са Црном Гором током 1913. године.²⁹

Супарништво Црне Горе и Аустроугарске у Великој Малесији свакако је било обележено и јасном материјалном неједнакошћу две земље. Њихови методи су били слични, али је Цетиње било приморано да свој домаћај ограничи на пограничне области и веже одређене појединце за себе. Тако се издваја случај Сокоља Бација Ивезаја, малисорског првака из племена Груда који је одређено време провео као емигрант у Црној Гори, док је аустроугарским представницима посебно сметало то што је Црна Гора финансирала и школовање његовог сина у Италији.³⁰ За Бација се свакако може рећи да је био најзначајнији ослонац Црне Горе у северној Албанији, што се може пратити још од 1883. године и чињеницом да је носио звање бригадира црногорске војске уз годишњу финансијску помоћ.³¹ Баци је такође био веза у повезивању других угледника са Црном Гором, јер су тако 1902. године преко њега новчана средства стигла до још 133 Албанца.³² Предност за црногорске интересе била је чињеница да је највећи део аустроугарских средстава и пажње њихове политике био усмерен на најбројније римокатоличко племе северне Албаније, Мирдите, па је борба за утицај у Великој Малесији унеколико могла да буде подношљива за њене представнике.³³

Без обзира на свакако ограничене финансијске могућности црногорске стране, анализа новчаних средстава које је улагала аустроугарска конзуларна мрежа у северној Албанији показује видан пораст све до краја османске власти (1912). У томе је свакако немали значај имала вешта политика Цетиња да придобијају пограничне угледнике, што је изазивало подозрење скадарских конзула као главних представника Аустроугарске у области. Током година, број особа које су добијале „субвенције“ Двојне монархије порастао је са четрдесетак на око две стотине.³⁴

тима, в. М. Кораћ, Сукоби на црногорско-турској граници у Санџаку почетком 20. века, *Историјски записи* 25-2 (1968), 283–291; Ђ. П. Пејовић, *Политика Црне Горе*, 32–34.

²⁹ Ђ. Борозан, Сјеверноалбанска племена у плановима и политици династије Петровић Његош, *Династија Петровић Његош. Зборник радова са међународног научног скупа*, Том II, М. Дашић (ур.), Подгорица, 2002, 81–82.

³⁰ РА XIV Кт. 14, Nr. 38, Крал – Ерентал, Скадар, 26. 05. 1906; РА XIV Кт. 14, Nr. 19, Крал – Ерентал, Скадар, 19. 2. 1907.

³¹ Опширније в. Н. Ракочевић, Црногорско-албански односи 1878–1914, *Срби и Албанци у 19. и почетком 20. века*, А. Митровић (ур.), Београд, 1990, 127; Ж. М. Андријашевић, Неки подаци о заграничној политици Црне Горе, 18.

³² *Исто*, 19.

³³ О значају Мирдита видети бројне финансијске извештаје похрањене у: ННStA РА XIV Кт. 8.

³⁴ Д. Фундић, *н. д.*, 112.

Студија случаја: племе Хоти и протерани малисорски главари између Црне Горе и Аустроугарске

Племе Хоти помињано је у историјским изворима још током 14. и 15. века и као заједница ће захватати територију не само планинских области, већ и делове обале Скадарског језера.³⁵ Припадници племена били су већински римокатоличке вероисповести, са свега неколико муслиманских породица. Хоти су, иако малобројна заједница која је половином 19. века највероватније бројала око 4000 људи, били смештени на важном граничном положају.³⁶

То се показало посебно важним у годинама након Берлинског конгреса и неуспеха великих сила да се сломи албански отпор уступању Плава и Гусиња Црној Гори (1880). Током априла 1880. године, италијанска влада предложила је да се уместо Плава и Гусиња Црној Гори уступи округ Тузи, који је за разлику од претходно разматраних крајева уместо муслиманског имао већинско римокатоличко становништво. Проблем је настао када је предвиђена граница поделила племена Хота и Груда на два дела и, с обзиром на традиционални предводнички положај који су Хоти имали међу више граничних заједница, отворила се могућност новог сукоба. Интервенцијом аустроугарског конзула Липича и британског конзула Грина из Скадра, Црној Гори је на крају уступљен Улцињ.³⁷

Овај детаљ из историје Хота показује зашто су и малобројне заједнице у северној Албанији посматране као вредне значајних материјалних ресурса свих заинтересованих страна. Заоштреност односа између Аустроугарске и Црне Горе умешно су користили малисорски прваци. Занимљив пример представља скоро петогодишњи случај племена Хота из којег је, иако је спадало међу малобројније, после више међуверских инцидената више главара протерано у данашњу источну Турску.³⁸ Османска власт је оваквим методама иначе често прибегавала како би се смирила ситуација, јер би непосредно кажњавање оштријим мерама често само продубљивало кризу. У догађајима који су уследили, Хоти су, користећи ривалство Аустроугарске и Црне Горе, покушавали да врате своје прогнане предводнике остварујући и значајну материјалну корист.

³⁵ M. Šufflay, *Srbi i Arbanasi: njihova simbioza u srednjem vijeku*, Beograd, 1925, 60.

³⁶ R. Elsie, *The Tribes of Albania. History, Society and Culture*, London and New York, 2015.

³⁷ G. Gawrych, *The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874–1913*, London, 2006, 62; I. Blumi, *Reinstating the Ottomans*, 136–138.

³⁸ PA XIV Kt. 29, Nr. 22B, Ипен – Голуховски, Скадар, 07. 07. 1900.

Нису биле ретке ситуације обраћања обема странама, уз напомену да ће у случају изостанка помоћи морати да се обрате другој страни. Посебно важан за Аустроугарску био је барјактар Дод Пренчи, који је описиван као предводник антицрногорске струје. Конзул Ипен сматрао је његов случај нарочито важним јер је, према његовим подацима, црногорска страна ширила вести како је Пренчи протеран искључиво због својих веза са Аустроугарском, која тако „оставља своје пријатеље“.³⁹ Током више година, породице обе струје протераних главара и барјактара добијале су аустроугарску односно црногорску финансијску помоћ.⁴⁰

Аустроугарски напори били су оптерећени и османским отпором, док је књаз Никола у додиру са албанским вођама често истицао своје лично пријатељство са османским султаном Абдулхамидом II (1876–1909). На тој замисли даље је стварана и ширена пропаганда да су аустроугарске присталице у северној Албанији протеране у Азију и да Двојна монархија не може да учини ништа да их спасе. Зато реч Николе Петровића, с друге стране, има утицаја код самог султана.⁴¹

Протерани припадници пре свега племена Хота (уз њих су били и главари Кастрата) помиловани су 1903. године, али је преко скадарског валије званично наведено да је то учинио због деловања црногорског владара, иако је аустроугарска дипломатија извршила несумњиво већи рад „на терену“. Османски султан тако је избегао да призна да је учинио уступак великој сили попут Аустроугарске, док су црногорски представници и присталице добили доказ како су остварили значајан успех испред Аустроугарске.⁴² Висина уложених ресурса у наизглед релативно маргинално питање, када се сагледају целокупни интереси Аустроугарске у северној Албанији, указује на то да Беч није мо-

³⁹ ННStA PA XIV Kt. 14, Nr. 39, Ипен – Голуховски, Скадар, 24. 08. 1897; Nr. 40, Ипен – Голуховски, Скадар, 24. 08. 1897; Nr. 1, Ипен – Голуховски, Скадар, 7. 01. 1898; Nr. 37d, Ипен – Голуховски, Скадар, 14. 09. 1898; Nr. 1B, Ипен – Голуховски, Скадар, 05. 01. 1899; *Исто*, Nr. 2B, Ипен – Голуховски, Скадар, 16. 01. 1900.

⁴⁰ ННStA PA XIV Kt. 25, Nr. 1B; ННStA PA XIV Kt. 25, Ипен – Голуховски, Скадар, 04. 01. 1902; ННStA PA XIV Kt. 25, Nr. 2, Ипен – Голуховски, Скадар, 02. 01. 1903; ННStA PA XIV Kt. 25, Nr. 84, Скадар, 15. 04. 1904, Квјатковски – Голуховски; ННStA PA XIV Kt. 25, Nr. 264, Квјатковски – Голуховски, Скадар, 19. 10. 1904; ННStA PA XIV Kt. 25, Nr. 10, Квјатковски – Голуховски, Скадар, 22. 02. 1905; Д. Фундић, *н. д.*, 116–117.

⁴¹ Видети извештаје: PA XIV Kt. 14, Nr. 2B, Ипен – Голуховски, Скадар 16. 01. 1900; *Исто*, Nr. 6, Каличе – Голуховски, Цариград, 06. 02. 1901. О овом приступу књаза Николе видети упутства дата Сокољу Баџију о Малисорима који су ишли у Црну Гору „...што им је мило било да се поклоне књазу црногорскоме као пријатељу нашега Цара, а да није пријатељ нашега Цара не бисмо му никад пошли“, цит. према Д. Л. Бакић, *н. д.*, 303.

⁴² ННStA PA XIV Kt. 14, Nr. 37B, Ипен – Голуховски, Скадар, 12. 06. 1903. Аустроугарска ће се наредних година са успехом бавити повратком прогнаних вођа Мирдита, најбројнијег римокатоличког племена северне Албаније.

гао да дозволи да земља попут Црне Горе преузме улогу заштитнице Албанаца ни у неколико малобројних пограничних заједница и тако наруши њен престиж као велике силе.

Испоставиће се да је супарништво две стране било само увод у догађаје током Малисорског устанка (1911), када ће црногорска политика остварити огроман уплив и, барем на одређено време, озбиљно угрозити позицију Двојне монархије у северној Албанији.⁴³ Циљ црногорске политике био је, као и раније, ширење граница у области Велике Малесије, али и даље, ка Скадру и Призрену.⁴⁴ Предност коју Аустроугарска никада није изгубила, што ће се показати током догађаја 1912. и 1913. године, свакако је то што су њихови односи са албанским муслиманима били далеко ближи него у случају црногорске стране, као и да је већина римокатоличког становништва ипак као главног заштитника, све до краја османске власти и током балканских ратова, пре видела Двојну монархију, а не Црну Гору.

Dušan FUNDIĆ

THE RIVALRY BETWEEN AUSTRIA-HUNGARY AND MONTENEGRO IN NORTHERN ALBANIA AT THE END OF THE 19TH AND BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Summary

Principality of Montenegro and Austria-Hungary rivaled each other in northern Albania during late 19th and early 20th century. The rivalry was especially harsh in the region Malësia e Madhe inhabited by the Hoti, Gruda, Kelmendi, Kastrati and Shkreli tribes. They inhabited the areas along the Ottoman-Montenegro border and their role in the Austro-Montenegrin rivalry is the central research question in the paper. Basing my conclusions primarily on Austro-Hungarian sources, I present the views of the diplomacy of the Dual Monarchy on the Montenegrin plans as well as the

⁴³ О Малисорском устанку 1911, в. Ђ. Никпрелевић, *Устанак у Малесији*, Подгорица, 2001;

⁴⁴ Н. Ракочевић, *Црна Гора и Аустро-Угарска 1903–1914*, Титоград, 1983, 77; Dž. Tredvej, *Soko i orao: Crna Gora i Austro-Ugarska 1908–1914*, Podgorica 2005, 83–84. Према извештају скадарског надбискупа Јака Срећнија који је са подршком аустроугарског конзула у Скадру отишао да посредује између Малисора пребеглих на територију Црне Горе и османских власти, црногорске власти су преко њега нудиле побуњеницима албанску аутономију или независност у персоналној унији са Црном Гором, HHStA PA XIV K38 Nr. 122, Цамбаур – Ерентал, Скадар, 3. 11. 1911.

---

formation of a counter policy that was supposed to prevent the influence of Cetinje and Prince Nikola Petrović-Njegoš on the neighboring Albanian communities. These Austro-Hungarian plans are analysed, in the first place, on the reports of the consuls in Shkodër. The relationship between Montenegro and the Malësori was seen as undesirable by Vienna and dangerous due to the predicted emergence of an autonomous Albania with Shkodër within its borders, which decision-makers in Austria-Hungary viewed as a necessary precondition for the sustainability of the future state and its own influence in it. The unequal rivalry in Northern Albania between the two countries will reach its peak during the Malësori uprising of 1911 and subsequent Balkan Wars.